

ÇINAR ALTI

Sayı :
72

MİLLİY
DERGİ

Kurus
15

ETALIK FİKİR VE SANAT MECMUAS

BÜ SAYIDAKİLER:

Paşanın kemikleri	Orhan Seyfi Orhon	Delhiden Üsküdar	Barkın
İç yüzü	Dr. M. Hakkı Akansel	Bir cevap	Hüseyin Namık Orkun
nerde o çağlar? (şiir)	Dündar Akınal	Birinci Türkiye Millet Meclisinin kuruluşu	Enver Behnan Şapolyo
Paşa	M. Nermi	Çolak adam (milli roman)	Orhan Seyfi Orhon
me sözler	**		
il cami ve Hünkâr mahfili	P. Valgin		

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

Çınar Yayınevi, geçen haftadanberi kitap neşrine başlamıştır. Okuyucularımıza, millî duyguları, fikir ve sanat haysiyeti içinde yoğurmuş kıymetli eserler halinde sunacağız.

BEŞİK

Yazan: Yusuf Ziya ORTAÇ

Çınar Yayınının birinci kitabı, Yusuf Ziya Ortaç'ın «Beşik» isimli eseridir. Bu kitapta, Türk duygusunu, Türk düşüncesini, en güzel Türkçe ile yazılmış bulacaksınız.

Çınar Yayınevinde ve bütün kitapçılarda satılmakta olan bu eserin tanesi (50) kuruştur. Taşraya taahhütlü (60) kuruş.

Dün, Bugün, Yarın

Yazan: Orhan Seyfi ORHON

Orhan Seyfi Orhon'un türkçülük duygu ve düşüncelerini en mümtaz bir sanatkâr kalemile izah eden bu güzel kitabı, her genç, her ailenin zaman zaman, tekrar tekrar ve dikkatle okuyacağı bir eserdir.

Gelecek hafta çıkacak olan (Çınar Yayını) nın bu ikinci kitabı da 50 kuruştur. Taşraya taahhütlü (60) kuruş.

Çınar Yayınının üçüncü, dördüncü, beşinci kitapları:

Japon mucizesi!

Yazan: Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

Şubat ayı içinde satışa çıkacaktır. Bekleyiniz.

Yeryüzünde Türkler

Yazan: Hüseyin Namık ORKUN

Mart başında satışa çıkacaktır. Bekleyiniz.

Millî Edebiyat Antolojisi

Mart ayı içinde satışa çıkacaktır. Bekleyiniz.

Çınar Yayınının kitapları, hep aynı şekilde, aynı biçimde, aynı kapak içinde, güzel, kıymetli, gençleri besleyici, doyurucu bir seri olacaktır.

Türkçü Mecmualar Millet

Ankarada çıkan bu kıymetli dergiyi mutlaka okuyunuz.

Türk Yurdu

Türkçülük fikrinin bu ilk muasırını her on beş günde bir mutlaka okuyunuz.

Çığır

Ankarada çıkan bu millî dergiyi dikkatle okuyunuz.

Yeni Adam

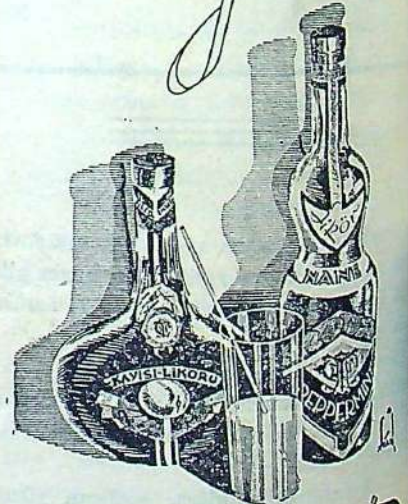
Profesör İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun türkçü, milliyetçi düşüncelerini yayan bu haftalık mecmua okuyunuz.

Damla

Edirnedeki çıkan bu millî aylık mecmuayı okuyunuz.

Millî piyango

Hem sizin için,
hem memleket için
çifte kazançtır!

SODALI LİKÖR
İKRAM EDİNİZ

Sahibi ve Neşriyat Müdürü:
Orhan Seyfi ORHON

Basıldığı yer:
Cumhuriyet Matbaası — İstanbul

Dün, Bugün, Yarın

Çıktı!

Mevcudu tükenmek üzeredir. Almak isteyenlere acele etmelerini tavsiye ederiz.

Fiatı 50 Kuruş

Umumi satış yeri : İstanbul, Ankara caddesi, Çınaraltı idarehanesi No. 47

İKİNCİ KİTAP

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

Japon mucizesi

Japnyanın asrî bir devlet oluşundaki mucize sayılan kalkınışını en yeni tetkiklerle gösteren bu çok mühim eser bir iki güne kadar

Çıkıyor.

Fiatı 50 Kuruş

ÜÇÜNCÜ KİTAP

HÜSEYİN NAMIK ORKUN

Veryüzünde Türkler

Yer yüzündeki bütün Türkleri 'boy-larile, mevkilerile, nüfuslarile, hususiyetlerle tanıtan bu değerli eser pek yakında

Çıkıyor.

NEJDET SANÇAR

Tarihte Türk savaşları

Türkçe kaynaklara başvurularak tarihteki bütün Türk - İtalyan savaşlarını mufassal bir şekilde anlatan bu değerli eser (Çınaraltı) idarehanesinde satılmaktadır.

Fiatı 15 Kuruş

Bay Levaettin Koç:

— Gönderdiğiniz şiirleri daktilo ile yazmışsınız. Bu iyi. Fakat hemen hepsinde kelime hataları var. Makineye yeni alışanlar için bu da tabiidir. Yalnız bu hataları sonra kalemle tashih etmeden göndermek, kayıtsızlığa delâlet eder. Şiirlerinizde de bu taraf göze çarpıyor.

Geliyor akın akın uydu milyonluk bir ses mısraında bir hece fazla. Kafiyelede, şekillerde de böyle. Bütün bunlardan sonra bir nazım selâleti göze çarpıyor. Çalışsanız pürüzsüz yazacaksınız. Yalnız bu tarzda fikri manzumeler, (didaktik şiirler) yazmak için biraz daha yaşlanmak lâzım. Yaşınızın duygularını yazınız!

Bay Muzaffer Bingöl :

— (İsyan) isimli şiirinizde Yunus tarzını taklit etmek istemişsiniz. Bir defa mistik düşünce ile isyan arasında münasebeti yok. Sonra bu tarza mahsus kelime ve tabirleri yerli yerinde kullanmak lâzım. (Berat) kelimesini ne mânada kullanıyorsunuz?

Ver ey Tanrım beratımı

Ben alayım, biraz da beni!

Ne demek?

Şiirinizi o kadar ihmal ile, o kadar baştan savma yazmışsınız ki... Bazı harfleri unuttuğunuz. Bunu bize göndermeden evvel bir kerecik olsun okumak zahmetine katlanmamışsınız. Bazı yerlerini karine ile okuduk.

Bay Velittin Kabadayı :

— (Yollar) isimli şiirinizin ikinci kıtası güzel!

Yollarda küme küme erimez geceler var; Paslanmıyan arzular, tatlı işkenceler var, Sabahı bulamıyan ben gibi niceler var, Özlediğim diyara gitmiyecek mi yollar?

(Ben gibi) değil, (benim gibi) demek lâzım. Fakat yine güzel. Birinci kıtası da böyle oldu sayd!

Bay Nuri Erten:

— (Gurbet) güzel değil. Şiir olmaktan ziyade cansız kelimelerle dolu bir nesir. Düşünüş ve tahassüs pek suni. Bizi içimizden saran bir şey olmadan bir takım sözleri vezin tekniğine sokmak beyhudedir.

İç sahifelerimizi tanınmış şahsiyetlere ayırıyoruz. Oradaki şiirlerin güzel veya fena olmasının mesuliyeti onlara ait. O imzalar bunu taşıyacak bir şöhrete sahiptir. (Seçme, güzel şiirler) e gelince: Buraya seçtiğimiz,

beğendiğimiz şiirleri koyuyoruz. Bazan sütunda mecmuamızın en güzel manzurleri çıkıyor. Hiç değilse, biz onların ve seçkin yazılar olduğunu söylüyoruz. Şiir gibi gençler için bu daha iyi değil mi? Şiir unutmamızın ki güzel şiir, nerede olsa ve tarzda basılsa yine güzeldir. Sahifenin, şairin ehemmiyeti yok!

Bay Hüseyin Akalın :

— (Akın) isimli şiiriniz iyi. Fakat mevzu o kadar çok yazıldı ki, yeni bir yeni bir fikir, yeni bir hayal bulmadan nu tekrarlamak doğru değil. Şiirde muva olmak için biraz da çok tekrarlanan me-lardan kaçınmaya dikkat etmeli. Orijinal bir mânâsı da budur.

Bay Bahaettin Keskin 'Dikkilîç :

— (Han odaları) bana üstat Faruk fiz Çamlıbelin (Han Duvarları) nı hatırlattı. Belki de size bu satırları o şiir ilhamıdır. Fakat dikkat ediniz, o her bakı ne kadar mükemmeldir; ne kadar ye-hele onda vezin, kafiye, şekil kusuru hiç bulunabilir mi? Sizin ilk mısraınızda iki eksik kalmış. Sonra kafiye ve şekil de zük. Niçin? Bunları yapmamak o kadar bir iş midir? (Geldim) isimli, Bursa için yazılmış, ikinci şiirinizde kafiye takı Bursayı kutlamak isterken, onun aleyh bir mânâ çıkan sözler yazmışsınız!

Dağında, taşında güller bitirmiş, Gülleri koklayıp yolıma geldim.

Koklamak, pek âlâ.. Yolmak

O kadar sevdiğiniz Bursanın suçu ne?

Meziyet H. Uraz :

— Affedersiniz, isminizden bay m. sa bayan mı olduğunuza kati bir karar remediğimiz isminizin başına bir şey madık. (Davet) isimli şiirinizin bir çok lerini zevkle okuduk: «Beni de kul e taptığınız mihrabala!» mısraı ile bütün leri çağırıyorsunuz. Şu kıta ne güzel :

Mevlânayle elele, sesi içelim neyden, Şuh Nedimi soralım lâle dudaklı meye

Ve gelin, vazgeçerek bu bir anlık hey h Hayyam gibi kanalım bir testide şar

Fakat sonra, son kıtada :

İstikbalsız sevgime bir an ağlamak Hasretliler toplaşın bugün Şattular

Niçin? (Şattularap) şu Arapların Ukâz gibi şairlerin toplandığı tarihi midir? Yoksa siz mi Şattularaplısınız? laşılmıyor?

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 72,

İdare Evi :

Telefon : 22129

İstanbul, Ankara caddesi, Çınaraltı Yayınevi, No. 47

Flatı: 15 Krs.

Cumartesi

6 Şubat 1943

TÜRKÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Cilt : 3

Talât paşanın kemikleri

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

Talât Paşanın kemikleri Almanyadan anavatana getiriliyor. Alman hükümeti bu idealist Türk vezirine borçlu olduğu son saygıyı gösteriyor. Zaten beklenen de buydu!

Talât Paşa halkın bağrından kopmuş bir ihtilâlcidir. Onu iktidar mevkiine ne Padişah, ne Babıâli getirdi. Osmanlı İmparatorluğunu kurtarmak için kendisi gibi bir avuç idealistle Babıâliye karşı yürüdü. İktidarı zorla aldı. Yıldız tepesindeki müsellâh vehmi hilenler bu cesur adımda canlanan ideal kuvvetini sezerler. Küçük bir tereddüt her şeyi mahvedebilirdi. O zaman idealist hemen bir eşkiya oluvercekti. Kanun, ona merhametsizce (Dağa çıkmış bir asi) diyecekti. Softalar Arapça (Huruc alessultan) diye bağıracaktı. Alkış yerine ölümler ve lânet hazır duruyordu. Ve biz kimbilir, onun kemiklerini, tarihin enkazı altından kaç yıl sonra bulup çıkaracaktık? Hem de nasıl kireçlenmiş ve küflenmiş bir halde!

Talât Paşanın vezir üniforması Babıâlide çalışmak için giyilmesi gereken bir iş elbisesidir. O, daima halk kaldı. Halk, yani menfaatsiz, temiz, halis bir adam!

Büyük Harbde bizim taraf yenilince Talât Paşa Almanyaya gitti. Orada, müşterek harbde, yüz binlerce Türkü, müşterek maksat için ölüme gönderen eski bir Türk veziri olarak dost ve müttefik bir Almanya bekliyordu. Bunu bulamadı. Almanya, korkunç bir ihtilâl içindeydi. Bir intikam kurşunu onu Berlinde yere serdi. Asıl acı taraf, bu ölüm değildir. O zamanki Alman adalet cihazı bu cinayeti sahte bir rüyaya bağışladı ve ondan sonrakilere tamamen kayıtsız kaldı.

İşte, Almanya bugün Talât Paşanın mazlum kemiklerine karşı gösterdiği saygı ile bu eski borcunu ödüyor ve bir acı hâtıra bununla büsbütün tarihe karışıyor.

Bizim de beklediğimiz, istediğimiz buydu!

Orhan Seyfi ORHON

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 760, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.

Ecnobi memleketler için :
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahiplik ve Neşriyat Mührü :

Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :

İdarehanemize gönderilen eserler
neşredilsin edilmesein sahiplerine
iade edilmez.

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

İŞİN İÇ YÜZÜ

Yazan : Dr. Mustafa Hakkı Akansel

— 1 —

Son günlerde, 'memleketimizde komünistlik cereyanı fazlaştı. Bu fikri yayan yeni dergiler çıktı. Bu fikre samimî bir şekilde belbağlamış olanlara, tarihi ve etraflı bir olaylar demeti takdim ediyorum.

Bu fikir, Türkiyede (milliyet) duygusunu boğmak istiyor. Halbuki, — aşağıda tafsilâtile okuyacaksınız, — bu (ideoloji) nin beşiği olan Rusyada, devletin en büyüğü, daha 1930 senesinden itibaren, vatanın istikbali namına, bu fikri bırakıp koyu milliyetçiliğe dönmüştür. O, bir gün gelip, mutlaka bir Alman - Rus boğuşması olacağını anladı ve Rus milletinin, komünistlik, dünya ihtilâli, içtimai sınıf mücadeleleri gibi, milletin hakikî ve tarihî ve hiç değişmiyen zaruretlere uygun olmayan fikirler ile zehirlenmesinde devam edildiği takdirde, (millî ruhu) nu kaybedeceğini ve neticede Almanlara mukavemet edemeyeceğini kavradı ve gayet doğru olan bu düşüncenin sevkile, bu gibi enternasyonal (beynelmilelci) fikirleri bırakıp; Ruslara, koyu milliyetçiliği aşlamak lâzım olduğuna, daha o vakit, kanaat getirdi. Zaman, onun ne kadar haklı olduğunu gösterdi. Fakat, onun, böyle on iki sene önceden istikbali görüşü büyük bir meziyet değildir. Çünkü, **Büyük Renan**, tam yetmiş beş yıl önce, bunu görmüş, ve: (İstikbalde, Avrupa tarihi, Cermen - Slav boğuşmaları ile dolu olacaktır) diye yazmıştı.

Gene bir komünist dergi, benim (İstirap mektebi) isimli yazımla alay ediyor. O, düşünmüyor ki, Rusya, yirmi beş senedir, istikbalin büyük Rusyası namına, en sıkı bir ıstirap mektebine devam ettirilmiştir; ve Rus devlet adamlarının, bunda da yerden göğe kadar haklı olduklarını zaman ispat etmiştir.

Bu yazının temelini yapan tarihî kıymetli bilgileri, Pariste çıkan, (Le Temps) gazetesinin, o vakit Moskova muhabiri bulunan **Henry Rollin**'in, 1937 senesinde, bu gazetede basılan iki makalesinden aldım. O vakitler okumuş, ve çok dikkate lâyık gördüğünden, kesip saklamıştım. Şimdi, sırası gelince, istifade ettim.

Bolşevikler, uzun zaman, Rus millî tarihine ehemmiyet vermediler. İlk Bolşevik hükûmetinin tarih okutma diktatörü olan Pokrovski ve talebesine göre, on dokuzuncu asrın başından evvelki zamanlara ait hâdiseler (tarihten evvelki zamanlara) aittir. Onlar, yalnız, içtimai sınıfların kavgalarına ehemmiyet veriyorlardı. (Siyasî tarih, artık, maziye karıştı) diyorlardı. Tarihî maddecilik) i göklere çıkarıyorlar, her türlü mânevî ve ahlâkî ve hissi âmilleri bir yana atıyorlardı. Onlar, Çarlık Rusyasının en parlak devirlerini bile gayet kötü bir şekilde gösteriyorlardı.

1922/24 senelerinde, Moskova'daki Kremlin sarayının tablolar salonlarını gezdiren rehberlerin, ressam Repine'in, Rus Çarı (Müthiş İvan) ın, kendi oğlunu kendi elile öldürmesini gösteren tablosunun önüne geldikleri vakit, bu tabloyu, ziyaretçilere, içtimai sınıf kavgalarının ve tarihî maddeciliğin bir örneği, diye takdim ederlerdi. Bu tablonun, bu suretle, hiç umulmadık bir şekilde, tefsiri, kendi fikirlerinin ne hale konulduğunu görerek, omuzlarını silken, ve: (vallahi ben (marksist) değilim) diyen Karl Marksı hatırlatıyor.

Bolşevikler, uzun müddet, Müthiş İvanı ve Büyük Petroyu afaro ettiler.

Fakat, biraz daha sonraları, Rus millî tarihi hakkında Stalinin görüşü değişti. Pokrovski, kendisi için mesut bir hâdiseler olarak, 1932 de öldü. Yalnız, ölmeden az evvel, Rus tarihi hususunda uzun zaman hata etmiş olduğunu alenen itiraf etmeğe mecbur edilmek gibi müthiş bir azap çekti.

1923 senesinde Rus mekteplerinden kovulan Rus millî tarihi, 1932 de, bu mekteplere yeniden girdi. Daha sonraları, Rus tarihine ait araştırmalar ve Rus tarihini okutma şekli daha ilmi bir hale geldi. Rus komiserler meclisinin, meşhur 16 Nisan 1934 tarihli kararile, Pokrovski ve talebesinin saçmaları kaldırıldı, ve Rus mekteplerinde okutulmak üzere, yeni görüşe göre tarih kitapları yazdırılmasına karar ve-

rildi. Fakat, Rus devlet adamları yeni kitaplardan da memnun kalmadılar ve bunu, (Stalin, Kirov ve İldun mülâhazaları) isimli raporda dirdiler. Bu raporla, verilen direktif daha ziyade genişletildi.

Eskiden, Karl Marksın gören olan Frederik Engels: (Biz, yalnız ilim tanırız, o da (tarih ilmi) dir) mişti. Stalin, bu kadar ileri gitmiyordu. Fakat, artık, Rus halkı arasında, R. mazisinin hâtıralarını yaymağa ve hâta, Rus millî tarihinin büyük isimleri yeni baştan şeref yerine koymağa büyük bir ehemmiyet veriyordu. O, tan kelimesini yeniden kullanma başladı. Ve bunun derin mânası (milletleraracılığı - enternasyonaliz) fikirlerinin hâkim oldukları devirle unutmış olan yeni nesillere aşlan istiyor gibi hareket etti.

Vojd — Stalin —, pek iyi bilirdi ki, bir millet âni sıçramalar yapamaz görünürde, en kökünden kazıyan (dikal) ihtilâller bile maziye tam yokedemez, ve yaşıyan batınla batınlar arasında bir uçurum kazan.

Stalin, Rusların yalnız kendine güvenebileceklerine kanaat mıdır. O, hakikaten kudretli ve vetli bir devlet kurmak için, Rus millî tarihlerinden gurur duymaları bu tarihten azim ve irade ve dersleri almaları lâzım geldiğini şündü. Son zamanlarda, eski millî şarkıları ve kahramanlık destanları millî ve efsanevî kahramanlar, (Etiler), yeniden şeref yerine konuldu. En son zamanda, Rus tarihinin, Bolşevik ihtilâlinin ilk zamanındaki tuluş şekline taban tabana zıt, yeni okutuluş şekli hakkında bir propoza açıldı. Zaten, bu gizli tutulmuş Hâdiseleri, kendi umdelerinin şemalarına uydurarak bozan (realite k) zanları'nın (yanlışlarını) tamir etme lâzım, deniyor. İzvestiya gazetesi yazdığına göre Moskova devletinin dagoji enstitüsünün (Rus tarihi) fesörü Çestakov tarafından, mektep için, yeni bir Rus tarihi yazılmıştır. bu hizmeti için, 75000 ruble mükâlatmıştır. 24 Ağustos 1937 tarihli izvestiya gazetesinin ehemmiyetle t

rüz ettirdiği gibi, bu kitabın kabulü (siyasî şümülü büyük olan) bir olaydır. Bu kitapla, hem, beyinlerinin bal mumu gibi yumuşak olduğu bir zamanda, gelecek nesillere, Rus milletinin büyüklüğü fikri aşlanmak isteniyor; hem de, yetişmiş insanlara, siyasî yeni direktifler veriliyor ve Troçki ve arkadaşlarının hâlâ müdafaa ettikleri (milletleraracılığı) fikrine katıyen aykırı olan yeni bir istikamet gösterilmiş oluyor. Stalin, hakikaten, profesör Çestakovun tarih el kitabının basılmasını bahane ederek, (Ana Toprağın) aşkı- nı; onun satvetini eskiden kurmuş olan insanlara tapınılmasını; ve onların git- tikleri yoldan gitmek isteğini Rus halk tabakalarına aşlamak için, kuvvetli bir propaganda cereyanı yarattı. Meselâ, Pravda gazetesi, Rus millî kahramanı Aleksandr Nevskinin şan ve şerefine tahsis edilen tarihi tetkikler neşrine aştı. İsvetiya ve bütün Rus gazete- leri, Napolyona karşı yapılan (Boro- ro) muharebesinin yıl dönümünü niş ölçüde kutluladılar. (Journal de Moscou) isimli gazete, Aleksi Tols- un (birinci Petro) isimindeki roma- na tam bir sayfa yer ayırdı. Sinema- lar, büyük reklâmlarla, bu romanı hal- adam akıllı tanıttı. Aynı zamanda, ün Rus gazeteleri, profesör Çesta- kovun eserini tahlil ettiler. Bu eseri, alinin koruması, profesör Çestakova siyasî şuurun maddürü payesini ver- . Bu eserdeki fikirler, halis ve fakat odası geçmiş olan marksizm taraftar- ını küplere bindirecek şekildedir. ojd — Stalin — merhametsizce ve atla ve bizzat Karl Marksı şahit ge- rek, bu fikirlerle mücadele ediyor . bu fikirleri Rus topraklarından ko- vor. Ve bunları hâlâ güdenleri de (ölüm), (sürgün) veya (din değiştir- den birini secmeğe davet ediyor.

— Sonu gelecek sayıda —

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

BİR SUAL!

(Yurt ve Dünya) isimli bir mecmua, mil- lile hiç durmadan tecavüz ederken ba- da üstü kapalı bir imada bulunuyor. Ben, a Mütarekede Anadolu'ya gitmek istemi- . Fakat seciyesiz diye ineboludan geri alınmışım. Böyle bir şey varsa açıkca yaz- ı teklif ediyorum. Her türlü hakaret- hak vereceğim. Eğer yoksa, tasrih et- ni bekliyorum. Bunu yapmazsa o za- kendisini en bayağı bir müfteri ve fik sayacağım. Cevap bekliyorum.

Orhan Seyfi ORHON

Hey, nerde o çağlar...

— Sayın İstidam Yusuf Ziya Ortac'a —

Hey, nerde o çağlar ki ufuklar yolumuzdu,
Her an bize ak saçlı zaferler kılavuzdu!..

Destanları yazmış nice ok tirkeşimizde
Baştanbaşa tarihi sürürdük peşimizde!..

Titirderdi ufuklar, Batı oynardı yerinden
Geçtikçe alev nallı kır atlarla Budin'den...

Korkuydu o yerlerde her er yüklü küpeşte
Kaç çağ bu akından sese hüğürdedi Peşte!..

Her ülkeye sarkardık ufuktan doludizgin,
Enginde parıldardık alevler gibi keskin..

Bizler ki zaferlerle çocuklar gibi şakrak...
Bizler gibi yoğruldu akınlarla bu toprak..

Bizler ki alev nallı uçan atlarımızla
Tarihe gömüldük yaşıyan adlarımızla!

Yollar yarışır bizle, al atlar köpürürdü
Yollar bizi sonsuzluğun aşkıyla bürürdü!

Ürkerdi akınlardan o dikbaşı sınırlar..
Topraklar alev nallarımızdan ısımlar!

Vurdukça uğuldardı kızıl taşlara güm güm
Rüzgâr gibi her devri döven koskoca gürzüm!

Kaç çağ atamın kalbine nabzoldu zaferler;
Heyhey, diye vurdukça, inilderdi bu yerler!..

Gün karşı yamaçlarda döner biz savaşırđık
Erlerle göğün altına tarihi taşırdık..

Dünyayı dolaştık kaç asır dört nala bizler
Kalyonlara baş eğdi o heybetli denizler!..

Yorgun gece parlarken uzaklardan ışıklar
Yüzlerde serinlerdi savaştan kırışıklar..

Gümbürdedi her mevsim akınlarla bu yurdum,
Kaç devri kuşattım, ben o kaç devre buyurdum!..

Hey, nerde o çağlar: Kanı ırmakla karışmış,
Tarihi saran bayrak akınlarla yarışmış!..

Kaç yıl atamın gönlüne ses verdi bu dağlar,
Hâlâ onu anlatmada: Hey, nerde o çağlar...

Hey, nerde o çağlar ki ufuklar yolumuzdu,
Her an bize ak saçlı zaferler kılavuzdu!..

Dündar AKÜNAL

TALÂT PAŞA

Yazan : M. NERMI

TALÂT PAŞA

Arkadaşımız M. Nermi, merhum Talât paşanın kemiklerinin ana vatana nakli bahsi mevzu olurken, umumî harbden sonra bu ateşli idealistle Berlinde konuşmalarını anlatıyor. Tarihin karanlık bir sayfasını aydınlatan bu satırları okuyucularımıza neşrediyoruz.

Dresden : 9 Son kânun 1943

1918 güzü.. Berlin'in üstünde koyu boz bir gök uzanıyor. Kürfürstendamm'daki odamdayız. Masam, akşam karanlığına bürünmüş. Halbuki öğle yemeğine daha bir saat var. Lambam, geniş pencereden tekinsiz masal kahramanları gibi sızan esmer aydınlıkla güreşiyor. Berlin gazetelerini okudum. Osmanlı İmparatorluğu, tarihin korkunç kararını bekliyor : Burası benim yurdum.. Kanım donuyor. Gelecek günlerin merhametsiz çölü; yanık benzi ile, önümde, susuz ve yeşilsiz uzanıyor. Dudaklarım kuruyor. Siska ümitler ürkek ürkek bana yaklaşıyorlar. Ve sonra gine duruldukça durulan yalnızlığın uğultusu başlıyor. Berliner Tageblatt'a göre insanlığın en güzel günleri, bugünün gecesinden doğacaktır. Biliyorum : bu gazete, Alman gazetesi değildir. İhanetin sabrı yoktur, gününü beklemeden ilk sarhoşluğunu duyar. Bunu Türk Selânik'in son günlerinde de görmüştüm. Şimdi o günlerin yıkıcı ağırlığı gine dirilmiş gibi beni eziyor. Bir yüz sararıırken, başka bir dudakta sevinç tutuşmak istiyor. İnsanlığın özlediği günler bu mu? Öz Alman gazeteleri böyle değil. Ordular, batıda, eskisi gibi dövüşüyor. Fakat yüzlerde büyük bir üzüntünün bulutu var. Avusturya, tacını kurtarmağa çalışıyor, Bulgarlar ayrılmışlardır, Osmanlı İmparatorluğu da çok tehlikeli bir çıkmaz karşısında. Yıkılıyor.

Kitaplarımdan bir kaçını karıştırdım. Onlar da, ne çabuk benim gibi olmuşlar. Satırlar, beyaz kâğıtların üstünde çoktan unutulmuş, kimsesiz birer yol gibi uzanıyorlar. Hiçbir mânânın büyüklü adımı işitilmiyor. İnsan gönlü, ne çabuk herşeye rengini vuruyor. Okuyorum :

«Henüz uğranılmamış binlerce çığır, binlerce gurbüzlük ve yaşayışın saklı adaları vardır. İnsan ve insan-toprağı henüz tükenmemiş ve bulunmamıştır. Gözleyiniz ve kulak veriniz, siz 'ey yalnızlar. Yeller, gizli kanat-çırpınırları ile geleceklerin ülkesinden gelirler, ve iyi müjde ince kulaklara varır.» Geleceklerin ülkesinden esecek yelleri, ben şimdi, Dante'nin tamu'sundan kopmuş

kavurgan ve kara bir soluk gibi düşünüyorum. Gönlüm kavranılmaz bir kudreyle diriliyor. Dünyanın «mümkünler» kaynağı henüz kurumamıştır. Bizim dudağımıza da serinlik sunacak bir mümkünlük taşı vardır.

Odamdan çıkıyorum. Öğle yemeğinden önce bir Kurfürstendamm gezintisi yapma-lyım. Yurttaşlarla karşılaşıyorum. Gazetelerde okuduklarını anlatıyorlar. Okuduklarımdan daha kötü şeyler.. Hepimiz aynı tarihin çocuklarıyız, aynı günleri bekliyoruz. En dikenli yolların bile ucunda gülümseyen bir 'ova vardır.

Gene odamdayım. Masamın üstünde ufak bir pusula var, bir arkadaş beni aramış, Kafkasyalı Zahit.. Hizmetçi kapıma vuruyor ve sesleniyor :

— Telefon..

Gene Zahit.. Konuşuyoruz :

— Neredesin, Nermi? Seni boyuna arıyorum. Bu akşam bana geleceksin. Yumurtalı pilâv var. Senin çok sevdiğin bir Türk te gelecek.

Soruyorum :

— Kim bu Türk?

Zahit söylemiyor, Berlin'de pek çok Türk var: Kafkasya'dan. Kazan'dan, Türkistan'dan... Yurttaşlar 'da ayrı..

Saat 19 da Zahidin evindeyim. Hazırlanan yemek sofrasının yanında yalnız ikimiz oturuyoruz. Konumuz ne olabilir? Türklük ve Türkiye. Fakat bugün Zahit'te bir başka-lik var. Bana öyle şeyler anlatıyor ki.. Zahit, gün aşırı temelden değişmiş. Dünyanın en çetin olayları arasından sıyrılmış dip diri bir Türk Devleti'nden bahsediyor, çok sağlam temelli bir görüşle işlenmiş bir anlatış..

— Zahit, diyorum, sen bu güzel ve diriltici fikirleri nereden aldın? Bir yerden mi ezberledin?

Zahit gülüyor :

— Benim düşüncelerim bunlar..

Artık masamın bütün eksikleri tamamlanmıştır. Zahit yemek odasına bitişik odalardan birine giriyor. Biraz sonra gene yanına geliyor :

— Biz sofraya yerleşelim de..

— Hayır olmaz, diyorum, beklediğimizi karşı kabalık olur.

Tam bu sırada kapı açılıyor : Talât. Şaşkın bir durumdayım. Bana söz söyletmiyor :

— Otur, bakalım. Sen de mi pilâv meşe geldin? Hasta mısın?

İçimde sonsuz bir merak dünyası kaynaşır : o kadar çok soracaklarım ve renmek istediklerim var ki.. Fakat, öyle liverim : Zahit ona bütün üzüntülerimi, nirlirimi altüst eden düşüncelerimi anlat

— Çatalımı yola getirdiniz, diyorum.

Talât gülüyor :

— Ya.. Sana karşı mı geliyordu? Ve b na yolculuğunu anlatıyor. Berlin'e son şinde Osmanlı sadrazamı idi. Şimdi rüt bir Türk.. Rütbeli ve rütbesiz Talâtlar sında hiebir değişiklik yok. Belki, şimdi daha kuvvetli.. Gözlerinde yenilmemiş bir 'dünyanın parıltısı var :

— Harbi kaybettik. fakat gene kazanabiliriz ve kazanacağız da..

Çatalımı bir yana bırakıyorum ve a sandalvaya verivorum. Harbi kaybett sonra kazanmak? Ah. bunun bir yolu sa.. Talât, düşüncelerimin içinde senli dolaşıyor :

— Evet, kazanacağız. Bunun tek bir lu vardır : Tekrar 'derlenmek ve boyun memek. Dur.. Her şeyi göze alan bir harikalar yaratabilir. Söyle bakalım, bu labilir mi? Tarihte örnekleri 'var mı?

Önümde Julius Cesar'ın, Cingiz'in, lebi Sultan Mehmed'in heybetli gölgeleri laşıyor. Talât'ın sesini duyuyorum :

— Pilâvını ye de, sonra cevap ver. Yemekten sonra Zahid'in salonuna leşiyoruz: Talât sözü açıyor :

— Ee, anlat, şimdi. Söylediklerim lin mi, olamaz mı?

Cevap veriyorum :

— Olabilir, tabii.. Cingiz Han, iki

Seçme Sözler

kişi ile bir dünya devleti kuruyor. Çelebi Sutan Mehmet param parça olmuş bir devlete tarihin en geniş fetih yollarını açıyor. İnsan iradesi başlıbaşına bir harikadır. Topun ve tüfeğin aşamadığı, karşısında durakladığı sihirli tek bir yer vardır : İnsan gönlünde hür yaşayan iman...

— Çok güzel anlattın bunu, Nermi... İşte biz buradan başlayacağız. Başlamak ve başlayabilmek, diyeceksin. Belki en büyük güçlük, buradadır

Sözünü kesiyorum :

— Zencirlere vurulmuş irade, kendisini deli gibi kurtarır.

— Bu çok güzel bir söz...

— Fakat benim değil, bir Alman filozofunun, Nietzsche'nin...

Talâtın hoşlandığını anlıyorum, şakacılığı coşmağa başlıyor:

— Senin Bergsonun ne yapıyor? Artık hapi yuttu mu, o? Sizin başka bir piriniz de vardı. Neydi adı onun?

Bu sözleri ile bana Ziya Gökalpı hatırlatmak istiyor. Biliyorum: Talât Ziya Gökalpa yürekte bağlıdır. Her ikisinin konuşmaları çok keyiflidir. Ziya bana Talâtı göstererek derdi :

— Bu büyük ihtilâlcii kaybettik. Fıratın sandalyasına yaslanacak insan mıdır, Talât... Ve sonra kahkahalarını tutamazdı.

Talâtın gözleri bir çocuk duruluğu ile yarıyorken bana Ziya Gökalpı gösterirdi:

— Ziya, cinci gibi etrafını kitaplarla sarmış, dünyayı göremiyor. Her ihtilâlin gayesi ıttır. Kudreti eline almayan ihtilâl, ihtilâl midir? Bunu anlayamadınsa yazık senin kitaplarına, Ziya.. Sana da yazık, Nermi..

Ve sonra hep bir arada gülerdik... Şimdi Bergson'un adı anılırken kendimi geçmiş inlerin enginlerinde buluyorum. Onları, ta-

bir güneş bürümüş görünmez uzaklıklar. Yarın; güvercin yuvasına sürünen bir an gölgesi... Belki bu azgın baht seli, binmeyen ve sezilmeyen bir yalçının dibinde

munu ve tonrağını bırakacak, bulanık lerden inen damlalar gibi yine billûrlacak. Çılgın akışlı zaman, şimdi ne kadar ndan sıyrılmış: Mermer gibi duruyor.

Düşüncelerimden uyanıyorum:

— Ziya, nerede şimdi?

Talâtın yüzü gölgeleniyor :

— Çok yalvardım, gelmedi. «Ben buradoğdum, burada öleceğim.» dedi. Ziyamı ir gibi bir imanı var. İstirap, Türkiyeyi ırtacaktır. Türk hep böyle zamanlarda ik olmasını bilmiştir, diyor. Fakat Ziyaakıbeti beni çok düşündürüyor. Çünkü: nan; bir milleti yıkmak işine her vakit n kılavuzlarını, aydınlarını ezmekle başıştır. Hayat nizamı böyledir işte, Nermi. Biraz durduktan sonra sözlerini tamam-

— Dediklerimin ne kadar doğru olduğunu göreceksin, Nermi. Kaç kere ölümler karşılaştım. Titremedim, bile. Yalnız boş yer ölümü, her vakit, korkunç buldum. Şimdi her zamandan fazla çalışmak lazımdır.

Saatime göz attım. Çok geç. Yurdun geleceğine uzanan aydın ve fırtınalarla yüklü yollarında ne kadar da dolaşmışız.

— Artık gitmeliyim, diyorum. Sizin de uykunuz var, tabii. Ah, bir kerecik deliksik uyuyabilsem...

Talât gülüyor :

— Benim uykumun şöhreti vardır: 31 Mart vakası üzerine, biliyorsun, İstanbula yollandık. Karargâhımız İstanbul civarında kuruldu. Ben çadırımda öyle derin bir uykuya dalmışım ki: imrenen imrenene. Beni uyandırmak istememişler. Nihayet çok ehemmiyetli bir karar almak zarureti baş göstermiş. Beni güçlükle uyandırdılar. Bir sürü maşallahla, göz değmesinle karşılaştım. İş çaktım, tabii. Fakat benim sinirlerimin marifeti bu.. Sinirlerim çok çalıştı mı, deliksiz uykuya hazır..

Ayrılırken Talât tekrarlardı :

— Artık hangi otelde kaldığımı biliyorsun. Yarın erkence gel. Beni yeni isimle ara : Sâî.

Sokak ne kadar kükün ve yalnız.. Yürüyorum. Pencerelerden soğuk karanlıklar taşıyor. Düşünüyorum: Almanya da yakında mütekele isteyecek. Talâtın sesi yalnızlığında ürperiyor, kendi kendimi dinliyorum:

— Almanya ile görüştük, vaziyetimizi anlattık. Aldığımız cevap şudur: «Biz de Wilson prensiplerine göre bir anlaşma yolu araştırıyoruz.» Müzakereleri güçleştirmemek için fırkayı dağıtmağa karar verdik. Yürüyorum: Tanrının Muhammede bildirdiği ana - baba günü: düşüncelerimi dolduruyor: «Gökler değişiyor, yıldızlar korkunç ışıklarla bosanıyor. Tonrak varılıyor: bütün ağırlıkları göklere fırlatılıyor. Büyük bir ateş, yıldırım ve dağ kasırgası en son öfkesi ile bütün varlığın içinden dizginsiz kosuyor.

Pansiyonumun sokak kapısı önündeyim. Şapkam elimde. Damarlarımda kan alevleşiyor. Uyuyan ve henüz bir şey bilmeven evlere bakıyorum. Büyük tarih güreşinin son kalesi de son zünlerini yaşıyor. Bu buz gibi gecenin ne serinletici bir oksayışı var.

Yüzümden bir cep fenerinin ışığı geziniyor: Polis..

— Niçin burada saatlerce duruyorsunuz?

— Burada oturuyorum. Biraz hava alıyorum.

— Siz nesiniz?

— Türk'üm.

Bir gölge karanlıklarda eriyor.

M. Nermi

★ İnsan saadeti, burnunun üstüne unuttuğu gözlük gibi etrafta arar.

G. I

★ Sadelik: Dünyada elde edilmesi müşkül şey işte budur.

George Sar

★ Kusurlarımızı anlamak için düşmanlarımızı dinleyin!

Jules Sandea

★ Aptal nihayet can sıkır; akalâya tahammül edilmez!

Napoleon

★ Kendilerini eğleneceye verenlerin can sıkıntısından muztarıptirler.

Christine de Suede

★ Müsamaha eden etmiyenden daha az tehlikeye maruzdur.

Shakespeare

★ İflâs yolunda olan kimseler de sendirler. İflâs ettikten sonradır ki asılır.

Alexandre D

★ Bir meslekdaşının muhtereminden sevinç duyan pek az kims

★ İnsanın âdet edindiği kötü bir huy ölürse mirasa konana şühettir.

Rivâ

★ Parasını yemiyen adama zengin demez.

V

★ Gölge gelip geçer; ins

★ Hiddetli iken hiç bir şey tinalı havada yelken açar mısın?

Euri

★ Bizi alkışlar gibi gözüküp alay kimseler de vardır.

Boil

Herşey takdir ve tenkid edilmiştir. Siz takdir etmesini bilen tenk

ERN

Allahın hayatı ne şekilde yarıyorken, dükten sonra ölümü halk ettiği den başka yapacak bir şey kal

ALEXANDRE DUMAS F

Bir kimsenin mes'ut olup olmadığı hakkında bir hüküm verebilmek için hayatı son gününü beklemelidir.

OVIDI

Hakikat daima düşman kazandı.

(İngiliz Atalar söz

Hakikat çırpıplak gezmeyi sever.

(Alman Atalar sö

Hakikattan zarar görmek, yalnız y ile kâr etmekten daha iyidir.

(Holai

Yeşil cami ve Hünkâr mahfili

Yazan : Rıza YALGIN

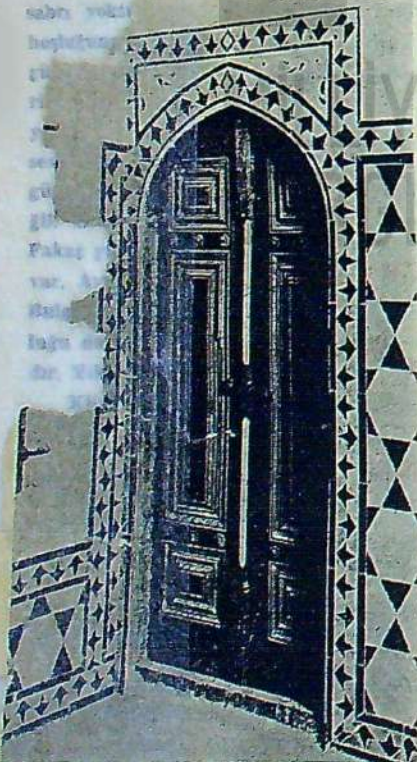
••

Bursada Türk medeniyet tarihinin plâtin sahifelerini karıştırırken insanın birdenbire bu kadar büyük bir varlık arasında şaşa kalmaması mümkün değildir.

Bursa eserlerinde: yapı ustalıkları, güzellik için incelenmiş modellere, öz ve milli duyguların işlediği çok renkli motifler arasında Türkün bugün için örnek göstereceği mimari yapılar hâlâ ayakta ve dîpdîr bir halde durmaktadır.

Bu yapıcılık çevresinde duvarcılık, taş ve oymacılık, çiniçilik, doğramacılık, demircilik, boya ve kalem işleri ile nakkaşlık gibi sanat eserleri de ve baş sayılar içindedir.

Bu yazımıza bütün Bursa işçiliğini tanıyacağımızı bildiğimizden yalnız şehrin şaheseri olan Yeşil cami (Çelebi Sultan Mehmet camii) içindeki Hünkâr köşkü için bu yazıda sadece Hünkâr köşkü veya bu yazıda sadece Hünkâr köşkü hakkını ilmi adımı taşıyan parça hakkını anlatmak istiyoruz.

Hünkâr mahfili üzerindeki kışık odalardan biri

Hünkâr mahfili: Bursa Yeşil caminin içinde ve iç mâbet kapısının üstünde ayrıca ve hususi bir yapıdır. Bu yapının iki kapısı ve kapıların karşısında birer de odaları vardır. Üst kata çıkmadan önce ve caminin tamamen dışında sayılan bu odalar (hiç şüphesiz) muhafız ve malîyet erkânına ait olduğu besbellidir.

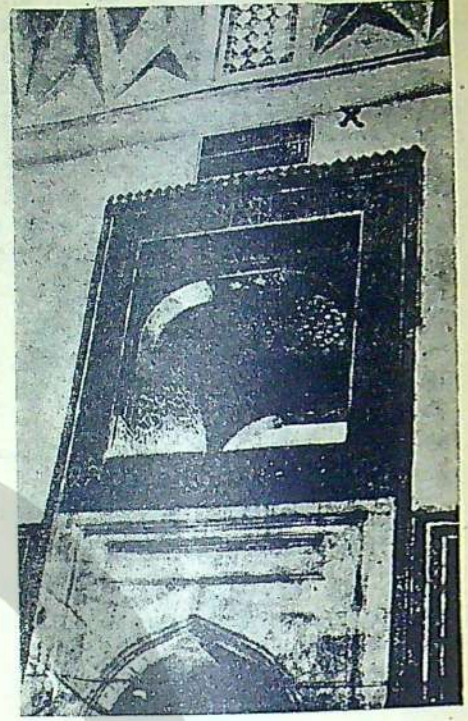
Üst kata çıkınca cami ile ilgisi olmayan güzel ve mermer döşeli mütenazır balkon, balkonların yanında yine mütenazır iki kışık oda var. Bu odalar ocaklı ve cami içine bakar birer pencerelidir. Bu iki odanın arasında ve açık cephesi cami içine dönmüş büyük bir mahfil görülür ki: Buna «Hünkâr mahfili, Hünkâr köşkü» adı verilmiştir.

Hünkâr mahfilinin üstündeki Nakkaş Ali Paşaya ait kitabe

Bu hususi daire; insana derhal cami içinde Padişahlara mahsus bir dairenin mevcudiyeti hissini vermekte ve bu cami, cami olmakla beraber aynı zamanda mesai yeri olduğu kanaatini de uyandırmaktadır. Buna şüphe de edilemez. Şer'an bütün mahkemeler Peygamber zamanında mescitlerde görüldüğüne nazaran Çelebi devrinde de aynı itiyat Yeşil caminde tatbik edildiği ve namaz zamanı gelince orada çalışan devlet adamlarının diğer odalara nispeten daha yüksekte bulunan namaz kılmağa mahsus salonda ibadetlerini kılmağın etikten sonra tekrar çalışma odalarına çekildikleri fikrini takviye etmektedir.

Eğer bu böyle ise Çelebi Sultan Mehmet devrinde Yeşil camii bir cami ve aynı za-

Yeşil mabedinde Hünkâr mahfili

manda bir de devlet dairesi ve mahkeme salonu halinde olarak da kullanılmıştır. Bütün teşkilât ve yapı tertibatı bunu açıkça belirtmekte ve kanaatlarımızı bu dâvanın ardı sıra yürütmektedir.

Şu halde Yeşil caminin içinde namaz kılmağa mahsus olan ibadet sekisinden mâda sağlı sollu iki odası ile Hünkâr köşkü altındaki hücreler ve cami haricinde yani Hünkâr köşkü altında kapıları dışa açılan iki ocaklı ve konforlu odalar yalnız devlet işleri görmeğe mahsus yerlerdir.

Bunun dışındaki üst kat ise cami olmaktan çok uzaktır. Burada şadırvan tertibatı, oturma sedir vaziyeti ile odaların ibadetten ziyade uzun müddet oturup çalışma kabiliyetini gösterir durumları ve salonun heyet-i umumiyesi caminin hem cami hem de en çok devlet işlerini görme yerleri olduğunu açığa koymaktadır. Bu düşüncelerimize hal-kin rivayetleri de eklenecek olursa bu halin muhakkak bir hakikat olduğuna inanmak lazımdır.

İşte Bursada Yeşil caminin en süslü ve en orijinal olan «Hünkâr köşkü» böyle bir sınırlı saklıyan müstesna bir yapıdır. Bursayı gezenlerin bu hususi yapıyı dikkatle incelemeleri her halde çok faydalı sonuçlara ulaşmalarını hatırlatmak ve bu Hünkâr köşkü rafında çalışmak fırsatı kaçırılacak şeyler değildir sanırız.

R. YALGIN

TAVLA

Yazan : Mithat Cemal

Karacımlayla yürür zannediyorsun, heyhat,
İkibirlerle düşüşlerden ibaret bu hayat!

Düşüş attıkça uçar, kartal olur kurbağalar;
İkibir attı mı şimşekler örümcek bağlar.

İkibir attı mı gül zulmet içi, zulmet yer;
Düşüş attıkça bataklık soyunur, fecri giyer,

Çamur /endamanı /elmaslar, ipekler, kokular,
El olur nûr ile okşar, kol olur hisle sarar.

Diyelim, birde ki insanların en aptalısın,
Ne çıkar? Sade hayatında düşüş atmalısın!

Herkes ardında koşar, in de koşar, cin de koşar;
İçi boş başlara kuyruk takarak Çin 'de koşar;

Ucu titrer, koparak yumruğun altında senin,
Çin 'de, Afgan 'da, Buhara 'da çıkan hâdisenin.

Artık âfaka çöken tantanasın, debdebesin.
Keserek gökleri mağrip te güneş rendelesin,

Koparıp sonra ayın meş'alesinden alevi,
Kehkeşandan sökerek sonra avuçlarla çivi,

Yapsın altundan ayaklarla mukaddes bir taht;
Düşüş at sen, iki büklüm, sana herkes bir taht!

Artık ırfanlara, vicdanlara bağdaş kur, otur;
Kestiğin başların ufukunda sütunmuş gibi dur.

Artık arkanda dumanlarla, buhurdanlarla,
Geçtiğin yerde birikmiş köpüren kanlarla,

Yere gökten yeni bir din iniyormuş gibi gez,
Kimse çehrende duran allığa bir maske demez!

Cübbeler, yenler, âsalar geliyorken vecde,
Kafalar mabed olur, eller, alınlar secde...

Düşüş atsan bile.. yok, yok, yine çoktur bu kibir,
Buna zar derler, (olur gün ki, atarsın ikibir!

Şişer umman gibi kükrer, köpürürsen, eyvah!
Ben ne tunç âbide gördüm, ne kadar taştan ilâh,

Uzanır gölgeden eller koparır, yer etini,
Bir yosun parçası durmuş kemirir satvetini.

Ömrünün aktığı yer belli değildir, kapalı;
Tabutun, hangi ağaç gövdesinin hangi dalı!

Bakma parmaklarının hırsına râm olduğuna,
Şu kemik parçası fırlar basarak yumruğuna,

Uçar, eflâke çıkar, ok gibi yırtar, sokulur;
Başka bir sersemin alnında, iner, yıldız olur.

Yeri alsan bile gök var, a mutantan avanak!
Senden evvel, serilip yerde yatan gölgeye bak!

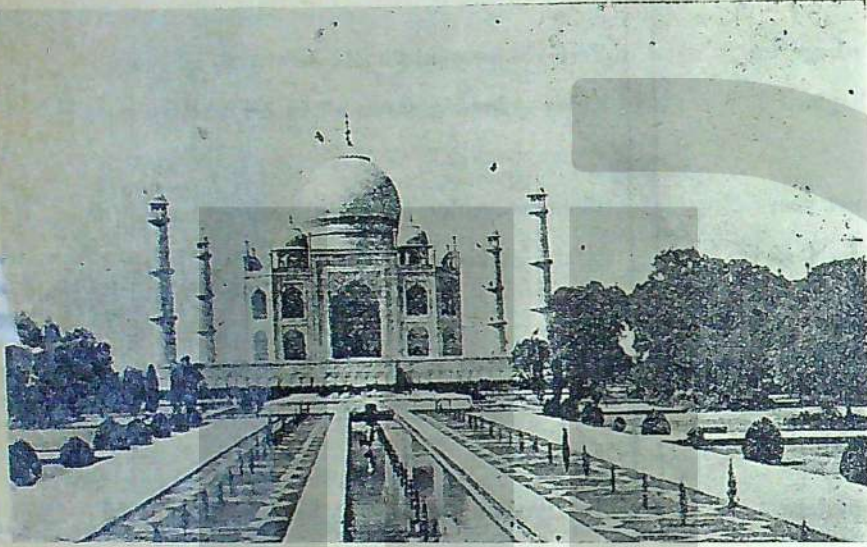
O da vaktile düşüşler atarak aldanmış;
Yerler alçaldığı gün, göklere çıktım sanmış!

Mithat Cemal

DELHİDEN ÜSKÜDARA

Tefrika : 22

Yazan : B A R K I N

Tac mahal sanılır ki var olan bir cisim değil de insanın fikrinde canlanmış taılı bir hayaldir. (Şah Cihan Han tarafından 1630 da yaptırılmağa başlanmış, 1650 te ve yirmi senede bitirilmiştir. Mimarı İsa adında İstanbullu bir Türktür. Mimar Sinanın çıraklarındanmış..

Şah Cihan'ın adı Selim koymuş ve Sikri hâkim bir tepe üzerinde Fetihpur yani Zafer Şehri muazzam bir şehir inşasına başlamıştır. Bu Selim sonra Cihangir unvanile Ekberî istihlâf eden dördüncü imparatorudur. Fetihpur - Sikrinin inşaatına 1569 da başlanmış ve yaklaşık 1590 yılına doğru büyük bir hız almıştır. Fetihpur - Sikri Ekberin en güzel zamanlarının geçtiği bir şehirdir. Ekber bu sıralarda 30 ile 40 yaşları arasında idi ve zaferden zafere koşuyor, dünyanın mühim bir kıtasında yeni bir âlem kuruyordu. Ekber belli olmayan bir sebepten dolayı 1586 da Fetihpur - Sikriyi bırakarak tekrar Agraya gelmiş, fakat güzel zamanlarının geçtiği bu emsalsiz beldeyi ömrünün sonuna kadar himayeden geri durmamıştır.

Şehir Agradan 35 kilometre uzakta olup bugün dahi el'an eski halinde duran Sikri kasabasına hâkim bir tepenin üzerinde kurulmuştur. Şimdi Sikri kasabasında 7000 kadar nüfus vardır. Etrafı metin surlarla çevrilmiş ve 3 kilometre uzunluğunda ve 1,5 kilometre genişliğinde mustatil bir saba içinde bir imparatorluğun idare merkezi için sayısız tesisat vücuda getirilmiştir. Her şeyin usul ve kaidesine göre vücudu

zaruri olan divanı âm, divanı has ve has mahal yerleri, nadide filler ve atlar için müstesna ahırlar, kışlalar, darphane, hazine, ha-

mamlar, su depoları, beylik ve ticaret eş için mağazalar, antrepolar vesair nevini yin edemediğim birçok inşaat!

Şehrin etrafındaki surlar, burçlar, sim ve süslü kapılar, hep kırmızı taştan yapılmış ve içerideki inşaat da bu manzume üslûp ve renk ahengine uydurularak aynı malzeme ve taştan inşa olunmuş. Binaların çoğu yıkılmış ve harap olmuş, fakat şükranıdır ki asıl saray daireleri olduğu gibi duruyor. Lord Curzon Hint umumiliği zamanında bütün İslâm ve Hıristiyan âsarı meyânında burasını da güzelce tertemiz ettirmiş.

Fetihpur - Sikriye girince insan keşif bir rüya ve masal âleminde sanıyor. Üslûbu o kadar hayalperverane bir üslûp Hindistanın hiç bir yerinde başka bir üslûp görülmez. Çok yerlerde Hindu üslûbu lanılmıştır. Fakat binalara verilen şekiller Hindu üslûbunda değildir. Böylece Hint motifleri ve süsleri Türk - İslâm gusto uydurularak bütünü başka ve tarihin zamanı için daima zevk ve hayretle tetkik olunacak eserler vücuda getirilmiş.

— Arkası var —

Şah Cihan ve mümtaz mahalın sandukaları beyaz mermerden ve renkli taşla kaplanmış tezzyinatile dünyada bir misli daha olmyan bir sanat eseridir.

Yanık Ana

Yazan ; Münife BARAN

ilde izah eylemektedirler: Ural - Altay dil
pu arasında tarihten evvelki zamanlarda
şterek bir 'Altay dili mevcut idi. İşte bu
nanda tabii Moğolca da bu vahdetin için-
bulunuyordu. Sonra tarihi devirlerde Mo-
dili ve irki bu vahdetten ayrılmış, Türkçe
ve Türk soyu ile bir akrabalığı kalmamış-
Cengiz büyük bir devlet kurunca Moğol
si Türkün içine girmiş olup bundan do-
Türklerde Mongoloid vasma tesadüf edil-
tir. Bu zamanda dil ise 'ayrılığını muhafa-
etmiştir. Moğol medeniyeti diye de bir
edeniyet yoktur. Bu medeniyet tamamen
ürk medeniyetidir. Netekim Rasonyi de bu
heti daha aşağıdaki sahifelerde sarahaten
anmaktadır.

Rasonyin en eski Türkçe kelimelerden
seden satırlarını biz sadece Macar litera-
ründe zikredilen malûmattan ibaret bul-
aktayız. Halbuki 386 - 534 yılları arasında
in mühim bir kısmına sahip olan Topa-
n (yani Tabgacların) dilinden kalmış olan
selâ bitegçin «kâtip», qaoagan «kapıcı»,
merçin «tercümen» ... gibi kelimeler de en
Türkçe sözlerdendir. Daha sonra Türk
nin yadigârları VIII inci asırdaki Gök-
a yazıtlarıyla başlamaz. Yenisey yazıtları
na evvel yazılmış değil midir? Bunlar du-
zen neden daha sonraki Göktürk yazıtları
dan en eski yadigârları başlatılın?

Türk dilinin bugüne kadar herkeşe ka-
edilebilecek olan bir tasnifi yapılamamış-
Rasonyi de bu tasniflerden kısaca bahisle
a ediyor.

Müellifin Türk sözünün aslını izahtan
a şahıs ve kabile adlarımız hakkındaki
aştırması — esasen Rasonyi bu mesele ile
egül olduğundan — bizim için değerli ma-
natı ihtiya etmektedir. İsim verme kaide-
li Rasonyi çok güzel ve iyi bir surette
n ediyor. Bu bahsi zevkle okumamak kabil
ldir.

En eski din yani şamanizm hususunda
kisa izahat vardır. Burada şölenlerin «ölü-
son ziyafeti» olduğu meselesini ben ka-
etmemekteyim. Ölünün son ziyafetinin
Türklerde ayrı bir ismi vardı. Şölenin
iyeti ayrıca tetkike değer. Tanrı adı da
şüphesiz ki Türkçede Allahın asıl adı de-
r. Bu kelimenin bildiğimiz veçhile asıl
nası sema, göktür. İptidai kavimlerde
arının adı ağza alınmadığından — tıpkı
illerde olduğu gibi — sadece Allahın otur-
zu yeri söylemişler, bu suretle sonraları
lahın asıl adı unutulup Tanrı kelimesi
n yerine kaim olmuştur.

Rasonyi bundan sonra Türk karakterin-
maddi kültürden, totemistik menşeler-
bahsetmektedir.

Bu güzel eseri okurlarımıza tanıtmaya
m edeceğiz.

Hüseyin Namık ORKUN

1919..

Dört aydanberi düşman orduları vatan
topraklarında idiler. Uzun, kanlı bir harbden
yaralı arslan heybetile çıkan Türk milleti,
yer yer isyanlarla bu soysuz işgale saldırı-
yordu.

Batı Anadolu'da, (C) köyünün müslüman
Türklerle biraz ileride, hat boyundaki küçük
Rum köyü arasında ilk silâhlara patlamıştı.

Bu köyler ehali, harbden evvel, iki iyi
doş gibi görünürlerdi. Fakat işgal, yüzlerde-
ki maskeleri sıyırmıştı. Birbirine çubuk dol-
duran eller, şimdi silâhlara sarılıyordu.

(C) köyünün ilk şehidi Yiğit Osman ol-
muştu. Ardıçlı dağlar üstünde, yalnız başına
bir manga düşmana karşı durmuş, onları,
arkadaşları yetiştinceye kadar köy yoluna bı-
rakmamıştı.

Osmanın ölüsünü, Menderes kıyısına, kü-
çük bir tepenin eteğine gömmüşlerdi. Ciliz
bir söğüt, bu taşsız mezarı yelpazeliyordu. Bu
mezar Türk hürriyetinin aziz bir timsali idi. Köy
sınırında nöbet bekliyen ihtiyarlar, üç gece
üstüste nur indigine yemin ediyorlardı.

Köyde, büyük fırtınalardan evvelki ağır,
korkunç, durgun hava vardı. Düşman civar-
daki şehir ve kasabaları tamamen işgal et-
miş, karargâhını dört beş saatlik yerde kur-
muştu. Yalnız, pek sapa düşen bu köy, he-
nüz düşman çizmeleriyle kirlenmemişti: Her-
kes heyecan içinde ve yeni hâdiseler beklı-
yordu. Delikanlılar civar tepelerde pusu kur-
muş, köyün her taşını bir cana satmağı ta-
sarlamışlardı.

Nihayet, bütün köyü, dehşetinden ke-
miklerine kadar ırpterten bir hâdisse oldu :
Bir gece, şehit Osmanın başı, vücudundan
koparılacak cami avlusuna atıldı. Sabah eza-
nını okumağa giden ihtiyar hoca, ayağına
takılan bu acaip yuvarlak şeyi tanıyınca deli-
ye döndü. Günün ilk ışıkları (C) köyünü
kaynayan bir kin içinde buldu. Fakat bir
türli bu kahpeliği kimin yaptığı anlaşıla-
madı.

Osmanın, yarısı çürümüş başını, anası-
nın kucağından ayıramadılar. İhtiyar kadı-
nın gözlerinde yaşlar donmuş, dudakları ki-
litlenmişti. Osmanın 'açık ve perişan mezarı-
na başı ellerile yerleştirdi ve o gündün sonra
kimse ile konuşmadı. Geceleri oğlunu hep o
bekliyor, kimseye emniyet etmiyordu.

Her akşam, ilk esmerlikler dalgalanırken
Menderes kıyısına geliyor, sabahın kızılıkla-
rı ile köye dönüyordu. Geceler, korkunç, ka-

ranlık, uzun geceler.. Ana, daima mezarın
başında, bitmez tükenmez ninniler söylüyor..
Artık ona köyde (Yanık Ana) diyorlar ve
yarı ermiş gözü ile bakıyorlar.

Yavaş yavaş gece iniyordu. Menderes su-
larının sarı ışıkları katranlaşıyor. Ağaçlar si-
yah bir leke gibi ovanın esmerliğini benekli-
yordu. İnce ay, bakır bir küpe gibi, günün
kıvrık saçları arasından, ışıkları sis ve bu-
lutlarda buğulanarak, hiç bir yeri aydınlatı-
madan, ancak görünüyordu.

O akşam köyde fazla sıkıntı vardı. Kuş-
lar yuvalarına, koyunlar ağıllarına erkenden
girmiş, cami avlusunda toplanan ihtiyarlar,
düşünceli bir sessizliğe dalmıştı. Halsiz rüzgâr
Yanık Ananın bitmez tükenmez ninnisinden
parça parça sesler koparak getiriyordu:

Osmanımı yol üstünde vurdular,
Cümle kuşlar namazına durdular.
Dağlar, taşlar birbirinden serdular,
Rahat uyu başın vermem, burdayım.
Ninni!..

Gece yarısı.. Her taraf kalın bir karan-
lık içinde.. İhtiyar ananın sesi, Menderesin
sınırtısına karışıyor :

Menderesin, suları buz bulanık,
Gözüm yaşlı, gönlüm ateş kadar yanık!
Kurtlar, kuşlar uyur anan uyanık!
Rahat uyu, başın vermem buradayım!
Ninni!..

Doğuda ilk ışıklar minelenirken, Ana
yerinde doğruldu, ağaca dayandı. Karıncala-
nan dizlerini uğuşturdu. İşte, uzun ve hasret
dolu bir gece daha geçmişti. Birazdan uf-
alacalanacak, köyden ezan sesi duyulacaktı
Dallarda sabah kuşları cıvıldaşmaya başla-
mıştı.

Birden, küçük tepenin arkasından, siyah,
uzun bir hayal belirdi. Süratle mezarın yanı-
na kadar geldi. Kadın dimdik, kimildanmadan
duruyordu. Bodur söğüt, gölgesini yabancı-
dan saklıyordu. Siyah hayal mezarın başına

(Sonu 15 inci sahifededir.)

Ve Muahhar Tahavvülleri : IV

Yazan : Nureddin Ardıçoğlu

Oğuzların çehrelerinde ve vücut yapılarınına göre yine Mogol ırkı hususiyeti telâkki olunabilecek hiç bir unsura raslanamayacağı da bedihidir. İşte bütün bu manzara bize bugün Orta Asya ve Kıpçakdaki Türk kavimlerinin Mogol karakterlerini ictisabı hakkında pek muahhar bir yaş tayıni emretmektedir. Bu tesaliübün âmillerini ancak XIII üncü asırda Asyada vukua gelen büyük hâdiselerde aramak lazımdır: Cengiz Hanın istilâsı. Bu istilânın askeri bir istilâ olduğu ve yayıldığı sanalarda büyük siyasi neticeler doğurduğu bütün tarihte kabul edilmiş bir hakikattir. Fakat bu hâdisi tarihi etnologya bakımından mütalâa edilmemiştir. Bunun yalnız askeri ve siyasi değil, fakat aynı zamanda ve belki daha ehemmiyetli surette kavmi olduğunu da kabul etmek bir zâurettir. Çünkü tarihte bu ölçüde raslanan büyük hareketler hiç bir zaman bu karakterden mahrum bulunmamıştır. Orta zaman başlarındaki German kavimlerinin Avrupada ve İslâmîyetin zuhurine beraber Arapların Asyada vukubulan istilâ ve muhaceretlerini burada hatırlamak lazımdır.

Mogol istilâ ve muhacirinin yayıldığı sahalarla Türkler daha evvel yerleşmiş bulunuyorlardı. Mogollar bu memleketlerde bütün hareketlerinde Türklerle işbirliği yapıyorlar ve onlarla ihtilât etmişlerdir. Mogol hâkimiyetine tekaddüm eden asırlarda Orta Asya ve Şarkî Avrupayı iskan eden Türklerle bu yeni fatihlerin ihtilâtı neticesinde Mogollar dilletini unutarak Türkleşmişler ve eriyip gitmişlerdir. Fakat buna mukabil de ırkı hususiyetlerini Türklere aşılamışlar ve bu memleketlerdeki Türk çehrelerine Mongoloid karakterler vermeğe muvaffak olmuşlardır.

Mogol muhaceretinin uğramadığı Türk memleketlerinde ve meselâ ön Asyada yerleşmiş bulunan Türk kavimleri bu tesaliüpten masun kalabilmiştir.

Türk âleminin etnik manzarası:

Bugün Türk âleminin yayıldığı geniş intakalarda, muhtelif isim taşıyan ve muhtelif diyalektler konuşan Türk kavimlerini aynı ırkı vahdet içinde mütalâa etmeğe imkân yoktur. Küçük ve müteferrik gruplardan fınazar edersek (Balkanlardaki Türk ıyvetleri, Sibiryada Yakutlar vesaire) âlemini üç büyük muntakaya taksim etmek ırklarını tetkik edebiliriz:

1 — Orta Asya Türkleri

2 — Şarkî Avrupa Türkleri

3 — Ön Asya Türkleri.

1 tasnif coğrafi bir esasa müstenit ol-

duğu gibi, Türk lehçelerinin mütalâası için de nazarı itibara alınmaktadır. Bu üç büyük grupun etnik mevcudiyetini ayrı ayrı tetkik ederken her muntakanın tarihini ve Türklerin iskânına tekaddüm eden devirlerdeki kavimlerini de nazarı itibara almak lazımdır.

1 — Orta Asya Türkleri:

Orta Asya tâbirile Garbî ve Şarkî Türkistanla, Yedisu havzasını, Çungarya, Kırgız Bozkırları ve Altay dağları havasını kast ediyoruz. Bu muntakada Şarktan itibaren Altay Türkleri, Şarkî Türkistan Türkleri, Kırgızlar, Kazaklar, Özbekler, Türkmenler ve Karakalpaklar meskûn bulunmaktadır.

Bu Türk kavimlerinin dillerinde lehçe farkları bulunduğu malûmdur. Biz bu farkların mevcudiyetile, aynı zamanda ırkı farkları da bulunabileceğini düşünmüyoruz. Esasen buna imkân da yoktur. Filhakika bu Türkler üzerinde yapılmış olan tetkikler hemen hepsinin unumi bir vahdet halinde ırkı vasıflara malik olduklarını bize göstermiştir.

Bugün Avrupa ilim âleminde kabul edilmiş iddiaya göre Garbî Türkistan ve Şimalinde uzayan bozkırlar ancak Gök Türklerin istilâsını müteakip Türklerin hâkimiyet sahası dahiline girmiş ve halkları Türkleşmiştir. Filhakika burada daha orta zamanların başlarında bile Toharlar ve Sugdaklar gibi Hint-Avrupa dillerle konuşan kavimler mevcuttu. Ayrıca Kırgızların mavi gözlü ve sarı saçlı olarak Nordik ırk karakterlerini haiz olarak tasvir olunmaları da büyük bir muamma teşkil eylemektedir. Bundan başka Sakaların, Messagetlerin, Yüe-şilerin ve Heftalitlerin etnik mevcudiyetleri de halen münkaşalı mevzular arasında bulunmaktadır. İranistika mütehassısları bunları «İndoskyt kavimler» ismi altında topluyorlar ve onlara ari sıfatlar izafe ediyorlar. Filhakika Arap istilâsı zamanında yani VII nci asırda bile Maverâünnehrin kuvvetli surette İran kültürü tesiri altında bulunduğu da muhakkaktır. Bu takdirde Arap müelliflerinin Fergane, Taraz ve sair memleketlerin halkının güzelliğinden bahsetmelerini Türklere izafe eylememek icabeder. Fakat aynı müelliflerin Karluk, Çikil, Yağma gibi Garp Türkleri hakkında da aynı iltifatları bezlettiklerini unutmamak lazımdır.

Garbî Türkistanın Türkleşmesinin VI ncı asırdan itibaren başlamış olduğunu kabul etmek bile İndoskyt kavimlerin bu muntakada bıraktıkları ırkı mevcudiyetin derecesini tâyin etmek mühim bir mesele halinde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu kavimlerin hangi ırka mensup olduklarını da kati-

yetle söylemeğe imkân yoktur. Yalnız muhakkak olan cihet şudur ki, Şarkî Türkistan, Yedisu havzası, Kırgız Bozkırları daha Ortazaman başlarında tamamen Türklerle meskûn sahalardı. Bu Türkler arasında Karluk, Turgış, Dokuz Oğuz kavimleri her halde ve muhakkak surette ne Mogol ırkına ve ne de Nordik ırka mensup değildiler. Bunların ırkı karakterlerini büyük bir isabetle Turan ırkile alâkadar addetmek lazımdır. Bilâhare Garbî Türkistana yerleşen Oğuzların aynı ırka mensubiyetleri de tamamen şüpheden varestedir. Uygurlar hakkında da aynı hükümü vermek kabildir.

Hülâsa olarak diyebiliriz ki, XIII üncü asra gelinceye kadar Türkistanda Turan ırkı kütle halinde teşekkül etmiş bulunuyordu. Bu asırda, bütün bu Türk memleketlerine Şarktan gelen Mogol muhacereti yeni bir etnik hâdisi doğurmuştur ki, bu hâdisi bugünkü Orta Asyanın ırkı manzarasının değişmesini intaç eylemiştir. Mogol ırkile Turan ırkının ihtilâtından yeni bir tip meydana çıkmıştır.

Bugün bile revaçta bulunan ırkiyat kitaplarında Orta Asya Türklerinin Mogol ırkından oldukları ilân olunmaktadır. Çok insaflı olanlar ancak onu bazı farklarla Mogol ırkının bir «feri kolu» saymaktadırlar. Bu memleketler antropologların ziyaretine bol bol nail olmuş değildir. Fakat yapılmış olan tetkikler natamam olmakla beraber bize kendi noktai nazarlarımızı kuvvetlendirecek fikirler vermeğe kâfidir.

Orta Asya Türkleri Mogol ırkından değildirler. Yalnız Mogol ırkından bazı hususiyetler almışlardır. Bu meseleye ileride Şarkî Avrupa Türklerinden bahsedeken de temas edeceğiz.

Fikirler:

MEDENİYET VE HARS

Şüphesiz, Avrupanın medeniyetini ve müspet ilimlerini alacağız. Fakat, İngilizlerin, Fransızların, Almanların iktisadi, hukuki, ahlâki, felsefi sistemleri milli harsları demektir. Biz, Avrupadan hiç bir milletin harsını alamayız. Nasıl ki Avrupa milletleri de birbirinin harsını taklit etmeyi muzır görürler. Avrupa milletleri birbirinden müspet ilimleri, tecrübi fenniyeleri, ilmi usulleri alırlar ki Avrupa medeniyeti de bunların mecmuundan ibarettir. Bizim de Avrupadan alacağımız yalnız bunlar olmalıdır. Halbuki biz, ilim zannile Avrupa milletlerinin sanatlarını, medeniyet zannile harslarını almışız. Uğradığımız felâketlerin bir çoğu bu hataların tabii neticeleridir.

Ziya GÖKALP

KET BUĞA

Yazan : Nejdet SANÇAR

Ket Buğa, savaşçı ve kahraman bir Türk mutanıdır. Tarihimizin Çingizliler çağında yaşamıştır. Dünyayı dize getiren o dehşetli Türk akınlarındaki kanlı kavgalarda bulunmuş, şanlı bir hayatı şanlı bir son ile bitirmiştir. Ket Buğadaki kahramanlık ruhu anlamak için, hayatının sonunda yaptığı son savaşı bilmek yeter :

İlhanlıların Padişahı Hülâgû; Bağdadı ele geçirmiş, Gürcistanı dize getirmiş, Halep ve diğer şehirlerine de gücü önünde boyun eğdirmişti. Muzaffer ordularıyla yeni zaferlere doğru gitmeğe hazırlanıyordu. Fakat büyük hanın ölümü haberinin gelişi, onu yolundan döktü. Ordunun başlığını ihtiyar Ket Buğa bıraktı, kendi geri döndü. Ket Buğanın ıyruğu ele alışı, onu yeni bir şerefe doğru sürükleyen hâdisenin başlangıcı oldu.

Ket Buğa Mısır'a gitmek, Mısır'ı elinde bulunduran ırkdaşlarına Çingizliler hâkimiyetini tanıttırmak istediğinde idi. Bu isteğini önce savaşız olarak yapmak diledi. Mısır'ı ıderdiği bir elçi, Ket Buğanın teklifini o yarın hâkimi olan ırkdaşlarına ulaştırdı. O an Mısır'da bir başka kahraman, Kotuz, bulunuyordu. Bu teklif karşısında beyleri ayarak fikirlerini sordu. (Çoğu savaşmak için ileri sürdüler. Kotuz da: «İlhanlı üzerine yürüyelim. İster yenelim, ister elim. Yeter ki vazifemizi yapmış olalım. alçaklıkla suçlandırmasınlar!» dedi. İki bin kişilik bir ordu ile yürüdü.

Çingiz ordularının namı o çağlarda bütün dünyaya olduğu gibi, Mısır'da yayılmış. Onun için Mısır Türklerinin ordusu da Ket Buğanın savaşçılarından çekiniyorlardı. ıllarla vuruşacak kadar sağlam bir mânevi eri yoktu. Bu yüzden bir aralık daha iler gitmek bile istemediler. Kotuz, onlara henli sözler söyledi. Ulu Yavuzun yıllarca ıra sızıldı çıkaran ordusuna yapacağı gibi, da :

— Sizler savaşmaktan kaçıyorsunuz, ben savaş için yürüyorum. Savaş isteyenler arlan gelsin, istemiyen evine dönsün!

Diye haykırdı. Ordu Kotuzun arkasından ıdı. Kotuz, yeni heyecanlı sözlerle mânegücünü sağlamlaştırmıya gayret ettiği orte Ket Buğanın karşısına çıktı. 3 Eylül'da tarihin Türkü Türklerle çarpıştıran kavgalarından biri yapıldı.

Bu çarpışma Ket Buğanın son savaşıdır. İhtiyarlık çağında bu savaşı kendisi istemiş. Hülâgû, bu seferlere çıkarken Ket Bu-

ganın yine komutayı istemesi üzerine ihtiyar kahramana :

— Bu zamana kadar çok yararlık gösterdin, artık yeter. Otur da ihtiyarlıkta biraz rahat et!

Demişti. Ket Buğa, Hanının bu sözlerine şu yaşlı karşılığı verdi :

— Hanım; beni savaş şanından ayrı bırakma. Savaştan ayrı kalıp ta rahatlamak benim için bir lütf olamaz. Ben artık ihtiyarım, yakında ölüyorum. Yatakta miskinler gibi can vermemi mi istiyorsun? Senden dileğim şu: Benden savaş alanlarında ölmek şanımı esirgeme!

İşte bu kahramanca sözler, ordunun komutasını ihtiyar Ket Buğaya kazandırdı. Hülâgû'nun ihtiyar arslanı yeni ülkeler aşmak için ileri yürüdü.

Süriyede ilerliyen Ket Buğa, kendisine karşı durmak isteyenlere ağır yumruklar indiriyordu. Bununla beraber askeri durumu iyi değildi. Bu yüzden artık savaşmayı bırakıp çekilmesini söyleyenler bile olmuştu. Fakat ihtiyar arslan, bu teklifleri dinlemedi. Çekilmeyi kaçmak diye sayıyor, bunu çarpma gücünü kaybetmiş olan kocamış gönlüne kabul ettiremiyordu. Bu yüzden «Çekilelim!» diyenlere şunları söyledi :

— Şanlı bir ölüm, namussuzca kaçmaktan daha iyidir. Ordudan birisi Hanın katına gidersen bu sözlerimi götürsün. Ket Buğa çekilmeyi ayıp buldu, hayatını vazifeye kurban etti, desin. Böyle bir ordunun yok olması Han için büyük bir kayıp değildir. Bir yıldır çerçirlerinin karıları gebe kalmadı ve haralarının kırsakları doğurmadı sayсын!

İşte Ket Buğa, savaş alanına böyle yürüdü ve kendi soyundan bir başka ordunun karşısına bu düşüncelerle çıktı.

Kotuzun ordusu, Ket Buğanın namı askerlerinden hâlâ korkuyordu. Başlarının bütün gayreti, onların gönlünden «Çingiz orduları» korkusunu söküp atamamıştı. Bu korku, çarpışma başlar başlamaz meyvasını verdi. Mısır Türklerinin sol kolu daha ilk vuruşmalarda kaçmaya başladılar. Kotuz, bozgunun bütün orduya yayılmasını önlemek için ileri atıldı. Üç kere :

— Tanrıl! Kotuz kulumu Tatarlara üstün getir!

Diye haykırdı. Bu haykışıyla İlhanlılar ordusunun içine dalan Kotuz büyük kahramanlık gösterdi. Hem vuruşuyor, hem askerine cesaret vermeğe uğraşıyordu. Bu yiğitlik bo-

şa gitmedi. Kaçan sol kol askerleri de dönüp savaşa atıldılar. Beri taraftan Ket Buğa buyruğundaki yenilmez Çingizliler ordusu da pek sert vuruşuyordu. İki ordu kahramanlık ve zafer yarışına çıkmış gibi idiler. Lâkin iki Türkün birden üstün gelmesi imkânsızdı. Tâlih güler yüzünü ancak birine gösterebilecekti. Bunu Kotuz kazandı. Ket Buğa ordusunun komutanlarının çoğu şehit düşmüş ve ordu bozulmuştu.

O ana kadar yalnız zafer görmüş olan Ket Buğa, ömründe ilk defa yeniliyor, bozguna uğramanın dehşetli acısı ile karşılaşmış oluyordu. Ordunun bozulduğu ve artık hiçbir ümidin kalmadığı bir sırada ona kaçmasını söylediler. Fakat o kaçmak teklifini beğenmedi :

— Yenilmiş bir kumandan olarak Hanın yüzüne bakamam. Burada ölmeliyim! dedi ve ordusunun bozulmuş olmasına rağmen arslanlar gibi savaştı. Toprağa düşmek, yenilmiş olarak yaşamamak dileğinde idi. Fakat arslanlar gibi çarpıştığı halde isteği yerine gelmedi. İhtiyar kahraman, soydaşlarının eline tutsak düştü.

Savaş yerlerinin kocamış kahramanı Ket Buğa, tutsaklıktan sonra elleri bağlı olarak Kotuzun karşısına çıkarılmıştı. Kotuz, bu sırada, er meydanında alt ettiği ve din ayrılığından dolayı düşman saydığı ihtiyar Buğaya hakaretli sözler söyledi. Hülâgû'nun bu namı bahadırı yenilmiş olmakla beraber, yiğitliğinden bir şey kaybetmemişti. O imkânsızlık anında bile, kahramanlığını göstermekten geri kalmadı. Tuzağa düşüp zincire vurulmuş bir arslan heybetile sert bir karşılık verdi :

— Mağrur adam! diye haykırdı, bir günlük zaferinle gururlanma. Senin bütün yurdun, askerlerimizin atlarının ayakları altında çığnenecektir. Benim tutsak düşmemle İlhanlılar bir şey kaybetmezler. Hülâgû Hanın Ket Buğa gibi daha üç yüz bin kişisi vardır!

Tarih; sahifelerine türlü türlü kahramanlık vakaları geçirmiştir. Fakat, Ket Buğa gibi gençliğinde de, ihtiyarlığında da, tutsak bulunurken de daima kahraman olanların vakalarına ve Ket Buğa gibi büyük bahadırlara yalnız bizim tarihimizde raslamak mümkündür.

Nejdet SANÇAR

Tefrika No. 37

Yazan : Yusuf Ziya ORTAÇ

— Teşekkür ederim, içmem..

— Yaaa.. Bahtiyarsınız!

Tabakayı pantolonunun arka cebine koydu.

— Ne diyordum?..

Bir müddet gözlerini kısıtı ve söyleyeceğini başındaki büyük fikirler mahşerinde kaybetmiş gibi yalancı bir dalgınlıkla düşündü..

— Evet.. Bir Maarif meselesi olduğu kadar bir memleket meselesi de: Mektepte, talebeye aşılacak istediğimiz milliyet fikirleri... Sonra, dışarıda, İzmir muhitinin nazmedemeyeceği kârlar serbes, açık hayatınız!

İki yumruğunu, yazı masasının sert meşesine gömercesine dayamış, acı gözlerle gözlerimin içine baktıktan sonra koltuğuna yaslandı:

— Ben, İstanbuldaki siyasi ve içtimai cereyanlardan bihaber değilim Nihat bey!.. Memlekette az çok taraftar kazanan bir Türkçülük cereyanı var. Fakat, İzmir Şuânisi, bu tohumların atılması en müsait olmıyan tarladır. Burada, telkin edeceğimiz milliyet duygusunun, derhal muhitimizde memnuniyetsizlikler uyandıracağına emin olunuz.. Talebe karışiktır: Rumeliden hicret etmiş Arnavut çocukları var, Adapazarlı Çerkes gençleri var.. Bütün bunların ailelerinde başlıyan asabiyet, sesini benim kulağıma kadar duyurdu!

Sigarasından bir nefes çekerken sözü ağzından kaptım:

— Demek Mutasarrıf beyefendi, Çerkes ve Arnavut çocukları, benim Türk çocuklarına kendi milliyetlerini duyuracak bir kaç şiir okutmamdan, bir kaç söz söylememden alınacak kadar milli bir hassasiyet içindeler..

— Tabii değil mi ya!

— O halde, aynı duyguların bu memleketin öz sahibi olanlarda da anmasından neye bu kadar telâş edior?

— Hayır, hayır.. Biz bu altı asırlık anlı camiası içinde, bütün anasırı neden idare ile mükellefiz.. Dev-

letimizin adı da bize bunu emrediyor!

Tekrar yerinden kalktı. Sol eli pantolonunun cebinde, sağ elinin şahadet parmağında ince bir zincir çevirerek karşımda durdu:

— Sonraaa, asıl mühim mesele... Siz, İzmirite, muhitimizin görmeğe alışmadığı bir hayat getirdiniz: Refikanızla kolkola gezişinizi seyretmek için ehali dağlara dökülüyor... Yarın, hiç arzu edilmeyecek bir galeyan karşısında sizi kurtaramamaktan korkarım!

— Fakat..

— Evet, evet.. Mubalâğa ediyorum sanmayınız: Mevsimin kurak gidişini, susuzluktan sızlıyan toprağa bir damla rahmet düşmeişini bile sizin.... Ne yalan söyleyeyim, sizin uğursuzluğunuza yoruyorlar!

Ayağa kalkıyordum. Sağ elime omuzuma vasiptir.

— Yooook.. Zannetme ki ben geri fikirli bir adamım!.. Ancak, muhiti içtimaimiz, henüz bir kadınla bir erkeğin, kırlarda kolkola gezmesine müsaa-de edecek kadar uyanık olmadıgından... Efendim?.. Cehaletin, hissi taassupla fevranına meydan vermemek vazifem iktizasıdır!

Başım dönüyordu. Kulağımın dibinden bir lânet ıslığıle geçen taşı, bizi görünce yol değiştiren açık yüzlü komşuları, muallim odasında beni yapyalnız bırakan küskün arkadaşları, hattâ o irin dolu kurbağa suratlı mahalle bakkalını şimdi pek iyi anlıyordum. Demek, neredeyse dağlardaki ağaçlar birer darağacı kesilip yoluma dikilecek, rüzgârlar birer urgan olup boynuma geçecekmiş!..

Büyük bir irade sarsıntısı içinde, yerimden kalktım. Benim olmiyan bir sesle:

— Şu halde, dedim, İzmirite rahat kavuşturmamı emrediyorsunuz!

Yanağıma, âdeta şefkatle okşadı:

— Yalnız İzmirite değil, kendinizi de...

İstanbul'a gidiyoruz. Hayır, kaçıyoruz!.. Sağk Kemal'in aldığı biletler tren'e bindik. İstasyonda, son vagon önünden geçinceye kadar, göğsün kalesini gerip bizi bekledi.

Şehnaz, gece yarısı tatlı bir rüyadan karanlığa göz açmış bir çoruk korkusile, çeneleri kilitli, bana sokmuş, titriyor.

Gözlerinin iğnelerini bize sarıtmış yolcuları görünce kendime geldi.

— Haydi, sen kadınların tarafı geç artık...

Sinirlerinin bütün ilmikleri çözmüş; gözleri, içinden deliler bakan timarhane penceresi kadar korkunç ayakta sendeliyor...

Kolundan tutup onu öbür vagona götürmek isterken yere yığıldı!

Şimdi herkes, oturduğu köşede bize bakıyor. Konuşurken gırtlığı çıkan bir yolcu, çetin bir Rumelili vesile seslendi:

— Sarası mı tuttu kızcağızın be?

Ben, ellerimle şaşkın işaretler parak:

— Hayır, diyorum, sara filân değil, bir fenalık geldi üstüne...

Sonra, etrafıma yalvarıyorum:

— Şuracığa kaldırsak biraz..

Kimse yerinden kılmıdamıyo! Yalnız, yine o çetin sesli adam:

— Helbet be gücücüğüm, diyor kucakla da getir uzat şöyle...

Şehnaz, vücudunun bütün kemikleriyle yere mihlanmış yatıyor. O âdeta koparırcasına kaldırıyorum.

Başka bir yolcu, testisinden avucuma su döktü, yüzüne serptim. Islak saçları, çarşaftan altın bükümlerle sarıyor. Bileklerini, boynunun damarlarını uğuşturuyorum.. Karşı kanape oturan kâtip kılıklı şıman bir ihtiyar tıpkı ona benzeyen akşıl yüzlü, kır dipleri kıpkırmızı oğlu, gizli gözleri arasına Şehnazın kanapeden sarkmış bacaklarına bakıyorlar.

— Arkası var —

Seçme, Güzel Şiirler

Koşma

Ayşel Seni seven dil mi istersin?
Var gel yanıma da bir kâfâm eyle!
Her gün seni öven dil mi istersin?
Var gel aşıkına bir selâm eyle!

Suy'un olsam, düşsem temiz eline,
Kemer olsam, sarsam ince beline,
Aşın olsam, değsem tatlı diline,
Yarım hayatımı gel tamam eyle!

Ben de sular gibi coşkun akıyorum,
Ben de şahin gibi keskin bakıyorum,
Yan bakana şimşek gibi çalıyorum,
Ne olur, gel bende bir akşam eyle!

Adnan BULAK

Bilmem ki nedir?

— Necip kalpli Can'a —

Her gece uykuma girer, görünür,
Bilmem ki gerçek mi, hayal mi nedir?
Bazan öyle şen ki, dilber görünür,
Bilmem ki yıldız mı, hilâl mi nedir?

Aklımdan, bir türlü izi silinmez,
Kalbimde kurduğum tahımdan inmez;
İnsan mı, peri mi nedir bilinmez,
Bilmem ki çiçek mi, sümbül mü nedir?

Kendini görmedim fakat tanırım,
Altın ışığıyla aydınlanırım,
Bazı akşamlarda güneş sanırım,
Bilmem ki şafak mı, kandil mi nedir?..

Necip PEHLİVAN

Türküm

Türküm kılıç salladım, İranda, Hintte, Çinde,
Tanımayan yok beni, bütün dünya içinde.

Her harpte, her akında, ön saflarda ben varım.
Tarihe şan salmıştır, Türkmen, Gırgız, Avarım.

Kaç defalar geçtiler Tunaları, Donları,
Dört kat'ayı titretip İskit amazonları.

Bizler torunlarıyız, Asyalı (Atilla) nın,
Tâ Romaya dayandık tuğ elde kılıç yalın.

Kaç taci yere vurduk başından kaç kiralın.
Binlerce salıp kırdık uğruna bir hilâlin.

At meydanı boş kalmaz kılıç pas tutmaz kında.
Biz akında doğmuşuz öleceğiz akında..

Bekir KOÇ

Deli gönül

Deli gönül yorgan olup,
Yari düşte sarma diler.
Bir çeşme başında bulup,
Hal, hatırım sorma diler.

Elde kırık sazı hasta,
Deli gönül gayri yasta,
Mektup olup posta posta;
Yar köyüne varma diler.

Ayrıldığı gündenberi,
Gelmedi hiç bir haberi,
Onu gördüğüm düş çri,
Gönül hayra yorma diler.

Hamdi IŞIKLI

Yanık Ana

(Baş tarafı 11 inci sahifededir.)

İdi bir şeyler yapmağa başladı. Yanık Ana-
nın bir an bütün dünya yerinden oynuyor gibi
idi. Sonra yıldırım hızla gölgenin üstüne
ldi.

Kısa, sessiz, feci bir boğuşma oldu. Siyah
yalın elindeki kama, Ananın bileklerine
geçti, sonra karaltının kalbine saplandı ve
buruldu.

Alaca karanlıkta ihtiyar kadının yüzü-
ne, siyah, sıcak bir şey fışkırdı ve upuzun bir
set yere yuvarlandı.

Ana, yüzünü yıkamak için Menderese
eğildi. Suların donuk, loş aynasında yüzüne
dehşetle baktı. Siyah lekelerle gölgelenen
bu yüz şimdi artık onun değildi. Karşısında

Osman vardı. Gözlerini uğuşturdu, bir daha
baktı. Evet, yanılmıyordu: Osman gülüyor-
du. O zaman, ciğerlerinden kopan müthiş bir
çığlıkla (Osman! Osman!) diye haykırarak
oğlunun kollarına atıldı.

Çığlığı duyanlar evlerinden fırladılar.
Kadınlar, çocuklar, ihtiyarlar birleşerek ilk
aydınlıkla Menderes kıyısına geldiler. Meza-
rın baş ucunda, yere çakılmak istenmiş tahta
bir put duruyordu. Düşman, Türkün mu-
kaddes şehidine en büyük hakareti yapmak
istemişti.

Yerdeki ölünün yüzünü çevirdikleri za-
man hayretle dondular. Bu, karşı Rum köyü-

nün tanınmış bir delikanlısı idi. Vaktile ki
yün güzel Emetisine göz koyduğu için yiğ
Osman tarafından bıçaklanmıştı!

Artık, Türk şehidinin başına ve mezar
na yapılan hakaretin sebebi anlaşılmıştı.

Yanık Anayı arıyanlar onu hemen bula-
madılar. Evvelâ dallı yemenisini bir ağaç kö-
küne takılmış suda dalgalandır gördüler. Bir
dirsek aşağıda, ölüsü sazlara takılmış duru-
yordu. Omuzlarında derin, korkunç bir yara
vardı. Bütün köylü ağlıyordu.

Yanık Ana gülüyordu.

Münife BARAN